

Türk.
Misc.

N° 1382

25

MARKSIZM BIBLIYOTEĞİ No.

X

HASAN ALI

[Ediz]

SOVYETLERDE

STAHANOF HAREKETİ

İÇİNDEKİLERDEN

- 1 — Sovyetler birliğinde ve bütün Avrupada derin etkiler yapan bu hareketin manası nedir?
- 2 — Kapitalist rasyonalizasyonu Stahanof hareketinden başka bir şeydir.
- 3 — Sovyet sanayiinde mühim bir inkişaf.
- 4 — Stahanof hareketinin manası ve ehemmiyeti.
- 5 — Stahanof hareketi yeni bir neslin, Sovyet neslinin mahsulüdür.

1 9 3 6

Aydınlık Basım Evi

10 kr.

SOVYETLERDE

STAHANOF HAREKETİ

KAPİTALİSTLERDE RASYONALİZASYON

«Stahanof hareketi, sosyalizmden komünizme geçiş şeraitini hazırlayan bir harekettir».

«Komünizm prensibi, komünist sosyetesindeki her ferdin kendi kabiliyetine göre çalışması, buna karşılık da istihlâk maddelerini, kendi yaptığı işe göre değil, kültürce inkişâf etmiş bir insanın ihtiyacına göre almasıdır».

Stalin

(Stahanofcular kongresindeki nutkundan)

21 — İkinciteşrin — 1935

ALEKSİ STAĖANOF

Stahanof Hareketi Ne Demektir?

Sovyetler Birliğinde ve Bütün Avrupada Akisler Yapan Bu Hareketin Manası Nedir?

Aylardan beridir ki bütün Rusya, tâ Şimal denizlerinden Karadenize, garbî Rusyadan Vilâdivostoğa kadar tek bir mesele ile meşguldür. Fabrikadaki işçiler, sokaktaki insanlar, mektepteki talebeler hep bu hareketten bahsediyorlar. Devlet cihazları, parti cihazları, meslek birlikleri hep, hep bu hareketi konuşuyorlar. Bu gün Sovyet Rusyanın en meşhur, en popüler adamı Donbaz havzasının mütevazı maden amelesi Stahanof'tur. Stahanof'un ismine izafe edilen bu hareket ne demektir? Çok renkli ve mütenevvi Sovyet realitesinin bile «alelâdenin fevkinde» telâkki ettiği bu hareket nasıl şeydir? Böyle «birden bire» nasıl başladı?

Kısaca evvelâ bunu anlatalım:

30 Ağustos 1935 tarihine kadar Donbaz kömür havzasında otomatik bir kazma ile altı saatlik bir çalışma nöbeti esnasında ancak 6-7 ton kömür istihsal edilmekte idi. Halbuki aynı otomatik kazma ile İngilterede 11 ton, tesisatı daha yeni olan Almanyanın Rör havzasında yine aynı otomatik kazma ile, bazı sahalarda 10, daha modern kısımlarda ise 16-17 ton kömür çıkarılmakta idi. Sovyetler, memleketlerindeki bu 6-7 tonluk kömür normasını yükseltmek için her çareye baş vurdular, bir netice çıkmadı. Mühendislerin hesapları, mütehassısların tetkikati

bir fayda getirmedi. Hangi tedbire müracaat edildise, müsbet bir netice alınmadı. İstihsalâtı 7 tondan yukarı bir kilo bile arttıramıyorlardı.

Sovyet sanayiinde Fakat 30 Ağustos 935 gününden mühim bir inkilâp itibaren Donbaz kömür havzasındaki bu otomatik kazma, adeta harikalar yaratmağa başladı. Sovyetler sanayiinde inkilâplar yaratması mukadder olan güya sihirli bir el, Stahanof ismindeki işçinin kazmasının ucundan tutmuş, cihan kömür rekorunu alt üst ediyordu. O gün *Stahanof*, yanındaki iş arkadaşlarıyla beraber, her vakitki gibi kömür nöbetine gitti. İşleri her zamana nazaran daha rasyonel bir şekilde tanzim etti.

Aynı otomatik kazma ile, 6 saatlik bir iş müddeti zarfında, birden bire 102 ton kömür istihsal etmeğe başladı. Bu, Sovyet sanayi için emsalsiz bir hâdisé idi. Eski normaler halinde yeni insanların karşısına dikilmiş tılsımlı duvar artık yıkılmıştı. Bu otomatik kazma üzerinde çalışan Stahanof ve arkadaşlarından beherinin hissesine vasatî olarak 35 ton kömür isabet ediyordu. Bu norma Avrupa kömür istihsalâtında en yüksek rekor olan 17 tonun iki misli idi.

Bu haber yıldırım sür'atle bütün Sovyetler diyarını dolaştı. Çok geçmeden, her taraftan bunun aksisedaları duyulmaya başladı. Sağda, solda, şimalde, cenupta, bir kelime ile her tarafta, Sovyetlerin muhtelif sanayi şubelerinde rekorlar, üst üste kırılıyordu. Tekniğin ateşten beygiri, Stahanof gibi usta bir binicinin elinde tılsım duvarlarını atlamıştı. Bu atlayış, Sovyetlerin muhtelif endüstri branşlarındaki sıçramalar için adetâ bir işaret vazifesini görmüştü. Bizzat Stahanof da kendi rekorunu tekrar kırdı. Muvaffakiyet haberleri üst üste yağıyordu: Stahanof'tan sonra *Artühof*, aynı müddet zarfında aynı

otomatik kazma ile 531 ton kömür çıkardı. Bu sırada izinli olarak memleketinde bulunan bir kızıl bahriyeli kömür amelesi *Stepanenko* bu rekoru da kırdı, ve 552 ton kömür istihsal etti. Fakat iş bununla da bitmedi. Bir başka maden ocağında *Borisof* isimindeki kömür amelesi yine aynı kazma ile 778 ton kömür çıkardı. Bu son rekorla bütün dünyadaki kömür rekorundan altı misli fazla kömür çıkarılmıştı. *Borisof*, beraber çalıştığı iş arkadaşlarıyla çektiği bir telgrafta bu muvaffakiyetini bildirirken kendi rekorunu yine kendisinin kıracağını müjdeliyordu.

Hareket yalnız *Donbaz* kömür istihsalâtına inhisar etseydi, nihayet mevzii bir hareket diye telâkki edilebilirdi. İş böyle olmadı. Esasen *Stahanof* hareketinin ehemmiyeti bundan sonra anlaşılmağa başladı. *Gorki* otomobil fabrikasında demirei *Busigin* krank mili yapıyordu. Amerikalılar bu krank millerinden saatte (100) tane çıkarıyorlarmış. *Busigin* bir hamlede bu rekoru kırdı, ve saatte 127 tane çıkarmağa başladı. Amerikalılar bunun beheri için 36 saniye sarfettikleri halde *Busigin* bunu 27 saniyede yapmıştı. *Smetanin*, *Skorohod* isimindeki ayakkabı fabrikasında çalışmaktadır. 21 Eylül'e kadar, yani *Stahanof* hareketinin inkişafından evvel günde 700 çift ayakkabı yapmakta imiş. *Stahanof* hareketini gazetelerden öğrenmiş. Makinası üzerinde ufak bir tadilat yaptıktan sonra, kendisinin de pek alâ iş verimini artırabileceğini düşünmüş. Bunları yaptıktan sonra da 21 Eylül günü birdenbire 1400 çift ayakkabı çıkarmağa başlamış. Kısa bir zaman sonra kendi rekorunu yine kendisi kırmış, ayakkabı mikdarını 1860 çifte kadar çıkarmış. Halbuki dünyanın en modern ayakkabı fabrikaları, Çekoslovakya'daki *Tomas Batya* fabrikalarıdır. Bu fabrikada bir iş müddeti zarfında bir makinenin istihsal ettiği ayakkabı mikdarı 1125 çifttir. Ayakkabı imalâtı sahasında

Amerika norması Çekoslovak normasından daha aşağı olduğuna göre Smetanın, hem Amerika, hem de Avrupa rekorlarını kırmış demektir. *Vinogradovalar*: Bunlar aynı aile ismini taşıyan iki kızdır. Mensucat fabrikasında pamuklu dokumâ tezgahlarında çalışmaktadırlar. Pamuklu mensucat sanayii, en son tekâmül merhalesini Amerika'da bûlmuştur. Orada bir dokumacı 50-80 otomatik tezgâh idare etmektedir. 90-100 otomatik tezgâh idare edenler parmakla gösterilir. 21 ve 25 yaşlarındaki bu genç kızlar, evvelce 16-20 tezgâh idare ediyorlarmış. Stahanof hareketinin yayılması üzerine, evvelâ 40 sonra 52, 74, 104, 144, 148 tezgâh idare etmeğe başlamışlar. Demekki Sovyetler bu sahada da Amerika sanayiini geride bırakmış oluyolar.

Sovyet Rusyada fabrikalar yedişer saatten üç nöbet çalışırlar. Şimdi *Vinogradovaların* tezgâhında çalışan, her üç nöbet arkadaşı da aynı miktarda tezgâh kullanmakta ve aynı işi başarmaktadırlar. *Odinsova*: Bir diğer pamuklu mensucat fabrikasında çalışan bu genç kız, *Vinogradovaların* başlıca rakibidir. Bu onların da rekorunu kırarak 156 tezgâha kadar çıkmıştır. Kendi rekorlarının kırıldığını haber alan *Vinogradovalar*, telgrafla yaptıkları müracaatta 208 tezgâha çıkmağa karar verdiklerini bildiriyorlar.

Ağır sanayiden tornacı *Kuryanol*, çelik eriticisi *Sorokof*, simendüfer makinisti *Krivososof* ilâh... Yüzlerce işçi, kendi branşlarına ait işlerde cihan rekorunu kırmış maruf Stahanovistlerdir.

Stahanof hareketinin en mühim hususiyetlerinden birisi, hareketin aşağıdan, kitlelerin içinden, adeta kendi kendine, hatta biraz da idareci cihazların mümanaatına rağmen - başlamış olmasıdır. Buna en canlı misal, Arkan-

jelde, kereste fabrikasında çalışan *Musinski*'dir. *Musinski* Arkanjelde bıçkı makinelerinde çalışan bir işçidir. Bu makina İsveç mamulâtıdır. Fabrikada bir iş nöbeti esnasında bu bıçkı makinasının ancak 98 metre mikâbı tahta biçebileceği mühendislerce tesbit edilmiş. Senelik faaliyet pilânı ise, bu miktardan da aşağı, 95 metre mikâbı olarak hesap edilmiş. Stahanof hareketile alevlenen *Musinski* mühendislerce, fabrika idaresince tesbit edilen bu normayı kırmak istemiş. Fakat idareci cihazlar, bundan fazla iş çıkarmıyacağı düşüncesile onun bu arzusuna filen mani olmuşlar. *Musinski*, işi, fabrika idaresinden gizli olarak yapmağa karar vermiş. Bıçaklar arasındaki mesafede ufak bir tadilat yapmış, kimse farkına varmadan, tedricen normadan fazla iş çıkarmıya başlamış. Evvelâ 130, sonra da 221 metre mikâbına çıkmış. Bu rekor, İsveç fabrikalarının rekorunu da kırmış bulunuyor. Kısa bir zaman sonra *Musinski*'nin rekoru da diğeleri tarafından kırılmış. İstihsalât 293 metre mikâbına çıkarılmış. Halbuki keresteciliğe ait en otoriter şahıslar, mühendisler, profesörler tarafından 931,933,935 senelerinde çıkarılan müteaddit kitaplar, uzun hesaplardan sonra, bir iş müddeti zarfında ancak 95 metre mikâbı tahta biçilebileceğini söylüyorlar. Stahanof hareketi, yalnız şehirlere inhisar etmedi. Kolhozlara, köylere kadar girdi. Rusyada 934 senesinde pancar istihsalâtındaki verim, çok aşağı bir seviyede idi. Hektar başına ancak 82 kental pancar istihsal ediliyordu. Halbuki aynı müddet zarfında Fransadaki istihsalât hektar başına 304, Almanyada 245, Çekoslovakyada 243 kentaldi.

Sovyetler, 935 senesinde bu miktarı ancak hektar başına 131 kentale kadar çıkarmıya muvaffak olabildiler. Halbuki tesbit edilen plân, hektar başına 500 kental pancar istihsal etmeği istihdaf ediyordu. Günün birinde

Demçenko isminde Ukraynalı bir köylü kadın, tesbit edilen normayı da kırarak, hektar başına 524 kental pancar, istihsal etmeğe başladı. Fakat iş, bununla da bitmedi. *Kaşeva* isminde diğer bir köylü kadın bu miktarı 631 kental e kadar yükseltti.

Kapitalist Rasyonalizasyonu Stahanof hareketinden başka bir şeydir

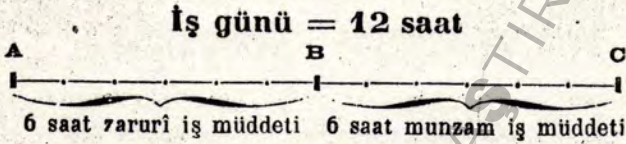
Stahanof hareketi hakkında verdiğimiz kısa izahattan sonra, bazıları bunu Teylorizm, Fordizm, standarizasyon, ilâh... namları altında yer tutan kapitalist rasyonalizasyonu gibi bir şey zannedebilirler. Fakat bu tamamen yanlış bir düşüncedir. Stahanof hareketini, Amerikada, Avrupada, tatbik edilen kapitalist rasyonalizasyonuna benzetmek, kapitalist rasyonalizasyonunun gayesini, bunun doğurdu neticeleri bilmemek, Stahanof hareketinin sosyal taraflarını görmemek demektir. Stahanof hareketi Sovyetlere has, dev âsâ, tarihî bir hamledir. Stahanof hareketi, kapitalist rasyonalizasyonundan tamamen ayrı bir harekettir. Biz Stahanof hareketinin mana ve ehemmiyetini izah etmeden önce, yanlış talâkkilere meydan vermemek için, kapitalist rasyonalizasyonu ile Stahanof hareketi arasında ufak bir mukayese yapmayı çok faydalı buluyoruz.

Teylorizm, Fordizm, standarizasyon, normalizasyon ilâh... namları altında toplanan, fakat mahiyet itibarile aynı olan, kapitalist rasyonalizasyonunun bir tek gayesi vardır: *En kısa bir müddet zarfında en az bir masrafla çok kâr elde etmek.* Kapitalistler, rasyonalizasyon işine girişirken, ancak bu gayeyi güderler. Rasyonalizasyonun doğuracağı neticeler üzerinde bir dakika bile durmazlar. Bu

hareketin gerek fert olarak, gerek sınıf olarak işçiler üzerinde yaptığı yıkıcı, öldürücü tesirle bir an bile uğraşmazlar. Netekim el tezgâhlarını kırarak yerine makina tatbik ederken de bunun neticelerini düşünmek mecburiyetini hissetmemiştiler.

Zait kıymet nedir ? Bu itibarla kapitalistlerce yapılması zarurî olan bu hareketler, kapitalist sınıfın lehine, fakat işçi sınıfının şiddetle aleyhinedir. Kapitalist rasyonalizasyonunu daha iyi anlayabilmek için, kapitalist istihsal tarzının, daha doğduğu andan itibaren, fazla kâr elde etmek temayülleri üzerinde biraz duralım. Herkesçe bilinen bir hakikattir ki, kapitalist istihsalî, kâr için, pazar için yapılan bir istihsaldir. Binaenaleyh kapitalist için istihsalde gözetilen en mühim esas, azamî kâr etmektir. Zait kıymet normasını arttırmaktır. Bir kapitalist için zait kıymet normasını arttırmak, iki türlü mümkündür. 1— doğrudan doğruya iş gününü uzatmak, yani iş saatlerini çoğaltmak. İşçi günde on saat çalışırken, 12 saate, 14 saate çıkarmak. Bu şekil zait kıymete *mullak zait kıymet* denir. Kapitalist istihsal tarzının ilk inkişaf aularında hemen hemen her yerde bu usul tatbik edilmiştir. Bu gün de sanayi itibarile geri olan memleketlerde yine bu usul tatbik edilmektedir. Bu usul, işçinin düpe düz, açıktan açığa, öldüresiye istismarıdır. Bu usul altında işçiler, günde 10, 12 14, 16 saat çalışırlar. Fakat işçi sınıfı uzun müddet bu şekil istismara dayanamaz. Hem fert olarak, hem sınıf olarak fizyolojikman inhibitata yüz tutar. Tabiatile bu usule karşı mücadeleye başlar. Bir çok yerlerde işçilerin teşkilâtlı mücadelesi, kapitalistleri, bu şekil zait kıymet elde etme usulünden vaz geçirmeye, başka usuller aramaya sevketti. 2— Hem işçilerin çalışma

saatlerini arttırmamak, hem de zait kıymet normasını fazlaştırmak için, tek bir çare vardır: O da işçinin, kendisi için çalıştığı müddeti, yani *zarurî iş müddetini* azaltmak, dolayısıyla de *munzam iş müddetini* arttırmaktır. İşte bu usul, zait kıymeti arttırmanın ikinci şeklidir. Bunu daha iyi anlatabilmemiz için şu suretle izah edelim.

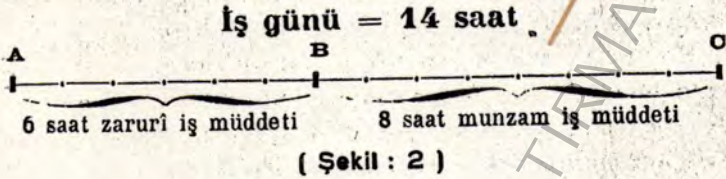

(Şekil : 1)

A C hattı, 12 saatlik bir iş gününü gösterir. İşçi bu 12 saatin 6 saatını kendi yaşama vasıtalarının istihsaline hasreder. İş gününün, zarurî iş müddeti namı altında ayrılan bu kısmı, işçinin yevmiye veya gündelik namı altında kapitalistden aldığı, gerek kendisinin gerekse efradı ailesinin geçinme vasıtalarının tedarikine hasrettiği kısımdır. Bu 6 saatlik iş kısmına zarurî iş müddeti denir. Şekilimizde AC hattının AB kısmı, zarurî iş müddetini gösterir. Bu 12 saatlik iş gününün 6 saati, kapitalistin kârını temin etmeğe yarar, buna da munzam iş müddeti denir. Şekilimizde bu kısım BC hattile gösterilmiştir.

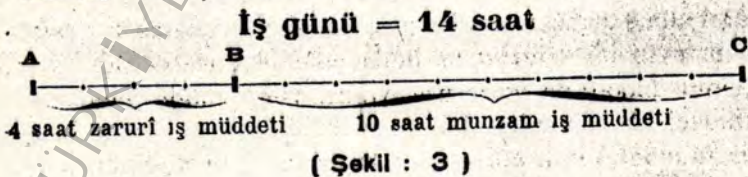
Kapitalist kârını fazlaştırmak, yani munzam iş müddetini arttırmak için, iki usule başvurabilir. Ya umumiyetle 12 saatlik iş gününe, yani AC hattına, meselâ, iki saatlik bir ilâve yapmak suretile.. AC hattını, 12 saattan 14 saate çıkarmak suretile. Yevmiye artmadığı için, işçinin kendi yaşama vasıtalarını istihsal için sarfedeceği zaman sabit, yani yine 6 saat olarak kalacak, fakat buna mukabil, munzam iş müddeti 8 saate çıkmış ola-

caktır. Kapitalistin bu suretle elde ettiği zait kıymet, *Mutlak zait kıymettir*. 2 numaralı şekilde gösterilen AC hattının, BC kısmı, 8 saat munzam iş müddeti olmuş olur.

Fakat kapitalist, işçinin iş gününü arttıramazsa, işçiler buna mukavemet ederse, ne yapacaktır?

Tabii kapitalist, zait kıymet normasını arttırmaktan büsbütün ferağat edecek değildir. Bunun için başka tedbirlere başvuracaktır. Peki bu nasıl olur? Kapitalist hem iş gününe dokunmasın, hem de munzam iş müddetini arttırsın, bu kabil mi? Kapitalistler bu emellerine muvaffak olmak için, yegâne çareyi, makinaları tekemmül ettirmekte bulurlar. Daha iyi, daha modern makineler sayesinde kapitalist, aynı iş müddeti zarfında daha fazla istihsalatta bulunmak imkânını elde edecektir. Tabii işçi de kendi yaşama vasıtalarını, bu modern makineler sayesinde, daha kısa bir zamanda, meselâ 6 saatte değil, 4 saatte istihsal etmiş olacaktır. O zaman 14 saatlik iş müddetinin 10 saati tamamen kapitaliste inhisar etmiş olacaktır. Bu suretle kapitalist iş gününü hiç uzatmadan, munzam iş müddetini arttırmak imkânını bulmuş olur. Bunu 3 numaralı şekil ile izah edelim.

AC hattı, 2 numaralı şekilde gösterdiğimiz üzere, 14 saatlik bir iş gününü ifade ediyordu. Bunun 6 saatlik AB kısmı, işçinin yaşama vasıtalarının istihali için sarfedilen zarurî iş müddeti idi. 8 saatlik BC kısmı da kapitalistin kârını teşkil eden munzam iş müddeti idi.

Kapitalist, makinaları tekemmül ettirince, bu defa 14 saate tekabül eden AC hattı, yani iş günü hiç değişmediği halde, munzam iş müddetini ifade eden BC hattı, 10 saate çıkmaktadır. Halbuki 14 saat sabit kaldığına göre AB hattı da, $14 - 10 = 4$ saate düşmektedir. İşte bu usul ile elde edilen zait kıymete, *izafi zait kıymet* denilir. Kapitalist burada emtianın maliyet fiyatını bir hayli düşürdüğü halde, bunu yine aynı fiata satmakta ve buradan büyük kârlar elde etmektedir. Tabî bu keyfiyet diğer kapitalistler de aynı makinaları tatbik edinceye kadar devam edebilir. Bu bahisler mevzuumuzla alâkadar olmadığı için bittabi üzerlerinde durmayacağız.

Bizi burada asıl alâkadar eden cihet, işçinin istismarıdır. Bburada, zahiren işçinin hiç bir şey kaybetmediği, yine eskisi kadar 14 saat çalıştığı, binaenaleyh ortada değişen bir şey bulunmadığı zannedilebilir. Fakat iş hiç te böyle değildir. Evvelâ; aynı bir müddet zarfında yapılan istihsalat arttığı, ve kapitalistin kârı çoğaldığı halde, işçinin gündeliği değişmemiş, yine eskisi gibi kalmıştır. Saniyen; İşçi kendi yaşama vasıtalarını daha kısa bir zamanda istihsal ettiği, bunların kıymetini düşürdüğü halde, kendi fabrikası mamulâtını dahi satın alsa, yine aynı fiata satın almakla eskisine nazaran daha pahalı satın almış olacaktır. Salisen; iş müddeti artmamasına rağmen, aynı bir müddet zarfında çıkan emtia arttığı için, işçinin dikkati de bizzarure artmış, yorgunluğu çoğalmıştır. İşçi ilk zamanlar bunun farkında olmasa bile, kısa bir müddet sonra anî olarak kuvvetten düştüğünü, çök-

tüğünü hissetmiye başlayacaktır. Yukarıda da söylediğimiz gibi, istihalat bir hayli artmıştır, fakat kapitalist, şu veya bu sebep dolayısıyla —meselâ sürümsüzlük dolayısıyla— istihalatı yine eski miktar üzerinde tutmak istiyorsa, o zaman bizzarure işçilerinden bir kısmına yol verecektir. Bu suretle makinanın tekemmülü, dolayısıyla, peşinden işsizliği de davet etmektedir. Tabii işsizler bulunduğu müddetçe, bunların her an için, hangi şartta olursa olsun, iş yapmaya talip bulunmaları istihsalde kalan diğer işçilerin de yevmiyeleri üzerinde müessir olur. Bu suretle iş veriminin bu artışı, işçinin yevmiyesini arttırmak şöyle dursun, onun için 1 - işsizliği, 2 - yevmiyesinin azalmasını doğurur.

Makinanın sanayideki rolü

Kapitalizmin ilk safhalarında, henüz rasyonalizasyonun hiç bir şekli tatbik edilmediği anlarda bile, makinanın el tezgâhları yerine kaim olması, işçi sınıfı arasında derin sefaletler, açlıklar, işsizlikler doğurmuştu. İzafi zait kıymet istismar etmek için, makinalardaki en ufak bir yeniliğin bile, işçi sınıfı üzerinde ne kadar tahripkâr bir tesir yaptığını bakınız Marks nasıl anlatıyor : « Akli başında olan her siyasî iktisat mümessili yeni tatbik edilmeğe başlanan bir makinenin işçiler üzerinde ne kadar fena bir tesir yapacağını itiraf eder...»

Marks, yeni makinaların tatbiki dolayısıyla İngiliz dokumacılarının uğradığı sefaleti «Kapital» sahifelerinde çok etraflı bir surette anlatmaktadır.

Marks'a nazaren makina bir istihsal mıntakasını tedricî olarak hakimiyetine geçirirse, yani makina o istihsal mıntakasında tedricen tatbik edilirse, kendisile rakip vaziyette olan el tezgâhları sahipleri üzerinde yaptığı tahribat müzmindir. Netekim İngilterede dokuma makinaları tedricen tatbik edildiği için el tezgâhlarındaki dokumacıların sefaleti senelerce sürmüştü. Halbuki makinanın birden bire tatbik edildiği Hindistanda doğurduğu tesir-

ler had ve kitlevî olmuş, o zamanki Hindistan umum valisinin kendi hükûmetine yazdığı gibi «Hindistan ovaları, Hind dokumacılarının kemiklerle bem beyaz bir hale gelmiş»dir.

**Kapitalist rasyonali-
zasyonunun doğurduğu
neticeler .**

Kapitalist cemiyetinin serbest rekabet safhasından inhisar safhasına, yani emperyalizm devrine geçişinden sonra, kapitalistlerle işçiler arasındaki rekabet ve mücadele, daha had bir şekil aldı. Sınıf şuurları artan ve teşkilâtlanan işçiler gerek mutlak zait kıymet, gerekse izafî zait kıymet şeklindeki kapitalist istismarına karşı, teşkilâtlı olarak mukavemet etmeğe başladılar. Diğer taraftan sık sık makinaları yenilemek, kapitalistler için çok büyük masraflar ihtiyar etmek demektir. Kapitalist sınıfının buna yanaşmıyacağı aşikârdır. Bu vaziyet karşısında daha ucuz, daha kurnaz, daha ince istismar usulleri bulmak, ve bunları tatbik etmek icabeder. Kapitalist rasyonelizasyonu, bil-hassa bu temayülün bir ifadesidir.

Cihan harbine kadar tatbik edilen işin ilmî teşkilâtlandırılması sistemi, Teylorizm adını taşımakta idi. Teylorizme kadar ameleyi daha büyük bir şiddetle işletmek için, daha ibtidai bir takım usullere müracaat edilmekte idi. Teylor bu işi bir usul haline koydu, teşkilâtlandırdı. Amelenin en ufak hareketlerini bile kronometrik bir şekilde hesapladı. Her işin ne kadar bir müddet tuttuğunu tesbit etti. Ameleleri, tesbit edilen bu usul altında çalışmağa icbar etti.

Harpten sonra Teylorizm, başka başka usuller, şekiller ve isimler altında devam etti. En mühimleri fordizm denilen zincir usulile, standarizasyon ve normalizasyon denilen «seri mali çıkarmak» usulüdür. Bütün bu usuller kapitaliste, hemen hemen yeniden hiç bir masrafa gir-

meksizin, işin şiddetini arttırmak suretile iş verimini arttırmak, yani aynı bir müddet zarfında daha fazla istihsalâtta bulunmak ve dolayısıyla daha fazla kâr etmek imkânını vermektedir. Bu usuller üzerinde tevakkuf etmek, bunları ayrı ayrı izah etmek, mevzuumuzun haricindedir. Yalnız bir iki kelime ile ifade etmek lâzımgelirse, diyebiliriz ki: Bütün bu usuller *istihsal esnasında işçinin dikkatini azamt bir gerginlik içinde bulundurmak*, ona bir saniye bile nefes almak imkânını vermemek, işçiyi adeta cansız, otomatik bir makina haline sokmak esasî üzerine kurulmuştur.

İşçi iş esnasında değil başka şeylerle meşgul olmak, hatta başka şeyler düşünmek imkânına bile malik değildir. Aksi takdirde zincir halinde önüne gelen işi kaçırarak ve bu derhal belli olacaktır. Kapitalist rasyonalizasyonunun kapitalistleri alâkadar eden ciheti, yukarıda da söylediğimiz gibi, kârlarını arttırmasıdır. Meselâ rasyonalizasyondan evvel 100 amele çalıştırmak suretile bir fabrika günde bin kat elbise istihsal ediyorsa, rasyonalizasyondan sonra aynı miktar amele ile 1500 kat istihsal etmeğe başlar. Bu suretle kapitalistin kârı % 50 nisbetinde artmış demektir.

Fakat kapitalist rasyonalizasyonunun, işçileri alâkadar eden cephesi, hiçte bu değildir. Biz şimdi asıl bu noktalar üzerinde durmak istiyoruz.

Kapitalist rasyonalizasyonu işsizliği arttırır.

Kapitalist rasyonalizasyonunun işçiler üzerinde yaptığı tesirler, bilhassa şu noktalar üzerinde toplanır:

1 — İşsizliğin artmasına sebep olur. Kapitalist, kapitalistçe rasyonalizasyon neticesinde istihsalâtını, bazen bir kaç misli

arttırır. Fakat kapitalist şu veya bu sebep dolayısıyla,

geniş kitlelerin satın alma kabiliyetlerinin, yeniden azalması neticesinde istihsalâtını tenkis etmek, meselâ rasyonalizasyondan evvelki hale irca etmek lüzumunu hissetse ne yapacaktır?. *Hiç şüphe yokici işçilerden muayyen bir kısmına yol vermek mecburiyetinde kalacaktır.* Demek yukarıdaki misalimize nazaran rasyonalizasyondan evvel, 100 işçi bin kat elbise yaparken, rasyonalizasyondan sonra yine aynı miktardaki işçi, bize % 50 bir fazlalıkla 1500 kat elbise yapmağa başlayacaktır. Kapitalist elbiseleri tekrar 1000 olarak istihsal etmek için, işçilerinden lâakal 34 kişiye, yani üçte birden fazlasına yol vermek mecburiyetinde kalacaktır. Bu düşüncemizi hayattan alınmış bir kaç misalle teyit edelim.

Bu son buhran senelerinde buhranın bütün ağırlığını işçi sınıfının sırtına yüklemek için, bir çok teknik yenilikler yapıldı. Meselâ İngilterede sanayi tekrar buhrandan evvelki seviyeyi, 1929 seviyesini buldu. Netice ne oldu? 1929 senesinde işsizlerin miktarı bir milyondan bir az daha fazla iken bu gün, yiyeceği, içeceği, yatacağı olmıyan bu aç insan ordusunun miktarı yalnız İngilterede iki milyondan fazladır. Yani istihsalât 1929 seviyesini bulduğu halde işsizlik 1929 a nazaran bir misli artmıştır. Amerikada aile efradı hesaba katılmaksızın işsizlerin adedi 11 milyondur.

934-935 senelerinde Cemiyeti Akvamın işsizlik hakkında tanzim ettiği rapor şunları söylüyor: «1934 senesinde işsizlik, 1929 senesine nazaran 2 küsur kere artmıştır. Ticaret her ne suretle olursa olsun genişliyemezse, mahsulatın şayanı dikkat bir derece artmış olmasına rağmen, yine daimî bir işsizlik yarası kalmış olacaktır».

Bu sözler neyi gösteriyor? Şu hakikati: her yerde şu veya bu tarzda kapitalist rasyonalizasyonu tatbik edilmiş, istihsalat çoğalmış, fakat buna rağmen, yani istihsalâtın

artışına rağmen, *işsizlik azalmamış, çoğalmıştır*. Niçin ? Çünkü, yukarıda anlattığımız gibi rasyonalizasyon tatbiki edince az işçi ile çok iş çıkarmak imkânları bulunmuş, ve işçiler kapı dışarı edilmiştir.

Demek ki, vaktile Marksın yeni makinelerin sanayie tatbiki hakkında söylediği şeyler bugün için daha kuvvetle varitdir. Bunun içindir ki, kapitalist rejimindeki işçilerde iş verimini arttırmanın lâfı bile olamaz.

Kapitalist rejiminde işçi iş verimini arttırıyorsa, bunu kovulmamak için, aç kalmamak için yapıyor. Marksın dediği gibi kapitalizmde makina işçiler için bir veba, bir kolera kadar korkunçtur. Marksın «Ücretli iş ve sermaye» adlı eserinde yazdığı gibi, kapitalist istihsalinde işçinin hayatının bir parçası olmaktan çok uzaktır. İşçi fabrikada geçen zamanını, öldürülmüş bir zaman gibi telâkki eder. İşçi için hayat 12 saatlik bir çalışmadan sonra, fabrika cehenneminden sonra, evde, çoluk çocuğunun yanında, kahvede, gazinoda, bir kelime ile istirahatta iken başlar. O, fabrikada kendisi için değil, patronu için yaşar. Kendisi için yaşamağa, fabrika haricinde başlar.

İşsizliğin artması gün- 2 — Kapitalist rasyonalizasyonunun, deliklerin azalmasına ihtiyat sanayi ordusunu, yani işsiz-sebep olur.

İleri, nasıl arttırdığını mufassalan gördük. İşsizlerin çoğalması, geride iş başında kalan işçiler üzerinde de öldürücü bir tesir yapar. Çünkü bu işsizler, açlıktan, ölümden kurtulmak için, en fena şeraitte bile çalışmağa razıdırlar. Kapitalist bu fırsatı kaçırmaz. Derhal, istihsaldeki amelelerin gündeliğini, azaltmak hususunda istifade eder. Çalışan işçi, buna razı olmyarak işini bırakmya teşebbüs edemez. Çünkü dışarda binlerce, on binlerce insanın, işe girmek için bekledikle-

rini pek alâ bilir. Demek ki kapitalist rasyonalizasyonu, işsizlikten başka gündeliklerin de azalmasını doğurur.

Meselâ birleşik Amerikada 1932 senesinde, kapitalistler işçilere eski gündeliklerinin ancak % 33 nü vermişlerdir. Bu zaman zarfında Alman işçi sınıfının umumi yevmiyesi, 26 milyar mark nisbetinde azaltılmıştır.

Bir Alman iktisatçısı, başlıca kapitalist memleketlerde işçilerin reel iş ücretlerinin tehavvülü seyrini tetkik etmiş ve şu neticeye gelmiş: «işçi sınıfının bu gün almakta olduğu reel iş ücreti seviyesini, bundan on sene evvelki iş ücreti seviyesile mukayese edersek, şöyle bir hakikatle karşılaşırız: Almanya ve birleşik Amerikada reel iş ücreti seviyesi, son yarım asır zarfında görülen en aşağı seviyenin de dunundadır. İngilterede reel iş ücreti XIX uncu asır sonu ile XX inci asır başlangıcı seviyesindedir.»

Bu hakikatı rakkamlarla tevsik etmek imkânı vardır. Almanyada işçilerin almakta oldukları ücret vasatısını 1900 senesinde 100 diye kabul edersek, şöyle bir vaziyetle karşılaşırız.

Sene	% Nisbet
1887-1894	96
1900	100
1894-1902	98
1903-1908	102
1909-1914	101
1924-1932	86

Alman proletaryasının reel iş ücretleri, 1924 senesinden itibaren, şöyle bir seyir takip etmiştir. (1913-1914 seneleri 100 kabul edilirse.)

1929	98
1930	89
1931	79
1932	64

1933 ve bunu takip eden senelerde, Alman işçilerinin maddî vaziyeti bozulmakta, fenalaşmakta devam etmiştir.

İşsizliğin artması, iş gününün de uzatılmasına sebep olur. 3 — Yine işsizlerin mevcudiyeti kapitaliste, dilediği taktirde, işçilerin iş saatlerini de çoğaltmak, yani iş gününü uzatmak imkânını da verir. İşçiler, işlerini kaybetmek korkusu ile, buna da ses çıkarmazlar. Çünkü işsizler, bir umacı gibi sokaklarda bekleşip durmaktadırlar.

Kapitalist rasyonallizasyonu işçiyi makinalaştırır. 4— Kapitalist rasyonallizasyonu neticesinde işçiler, bir makina haline inkılâp etmekte, fabrikaya giren her hangi bir işçi, en kısa bir müddet zarfında, evvelce mutahassis bir işçinin yaptığı işi yapabilecek bir seviyeye gelmektedir. Halbuki bu işçiye verilen gündelik, hiç bir vakit bir mutahassis işçi gündeliğine varmamaktadır. Bu suretle fabrikalarda tedricen ihtisas silinmekte ve dolayısıyla mutahassis amelelere verilen nisbeten yüksek gündelikler de azaltılmaktadır. Bu hal fabrikatörlere, işçilerin yevmiyesini bir de bu cepheden kesmek imkânını veriyor.

Kapitalist Rasyonallizasyonu işçinin inisiyatifini, fikri kabiliyetlerini öldürür. 5— Kapitalist rasyonallizasyonu işçilere fikrî bir inkişaf vermek şöyle dursun, onları canlı birer makinaya çevirdiği nisbette inisiyatiflerini, fikri kabiliyetlerini de büsbütün söndürmektedir. Tedricen ihtisaslarını kaydeden işçiler, mühendislerden, yüksek sanayi teknisyenlerinden uzaklaşmakta, işçilerle bunlar arasındaki uçurum, gittikçe büyümektedir.

6 — Kapitalistin işçinin gündeliğine dokunmadığını, iş saatini arttırmadığını kabul edelim. Yani evvelce 10 saatlik bir iş günü zarfında bir işçi, 700 çift ayakkabı istihsal ediyor ve bir lira yevmiye alıyorsa, rasyonalizasyondan sonra 1200 çift ayakkabı istihsaline karşı yine bir lira yevmiye almakta devam edecek demektir. Halbuki kapitalist aynı bir müddet zarfında, her hangi bir yeni masrafa girmeksizin, emtiyasının maliyat fiyatını düşürecek, dolayısıyla fazla kâr yapacaktır. İşçi ise, bu entensif iş dolayısıyla kendi yaşama vasıtalarını, daha kısa bir zamanda istihsal etmiş olacaktır. Bu suretle işçinin itibarı olarak aldığı bir lira, reel olarak bir liranın dununda bir kıymeti haiz olacaktır. Yani işçi bir liralık metaı bir liraya alırken, bu defa 65 kuruşluk metaı yine bir liraya almış oluyor. Zahirten ortada değişen bir şey görünmemesine rağmen, işçinin böyle bir vaziyette de ziyanlı olduğu ap aşikârdır.

7— Kapitalist rasyonalizasyonunun işçinin üzerinde yaptığı en fena tesir, onu tasavvur edilmeyecek bir şiddet ve süratle yıpratmasıdır. Burada işçi bir fert olarak değil, bir sınıf olarak mahv ve harabiye sürüklenmektedir. Nefes almağa bile imkân bırakmayan şiddetli bir iş, daimi bir sinir gerginliği, insanı mahveden bir dikkat, birbirine benzeyen, adeta kos kocaman bir zincirin hep bir birine benziyen haklaları gibi bir iş . . . İşte bu hal, üç günlük bir işi, bir günde çıkarmak belâsı, işçilerin kanını kurutur, sinirlerini berbat eder, kansızlığa uğratır. İşçileri velev

beş dakika için olsun, kendisini unutmak yollarına, yani alkolizme, morfinizme, kokainmanlığa sevkeder. Halbuki bütün bunlar, timarhaneye, hastahaneye, hapisaneye götüren en kestirme yollardır. İşçi, bu halile değil yalnız kendisini, kendisinin yetiştireceği nesili de zehirler, mahveder. Yani o, normal şeraitte çalışarak yirmi senede yıpratacağı hayatını, üç beş senede harcar.

Kapitalist rasyonallizasyonu işçinin hayatını süratle harcar.

8—Fordizm, ve buna benzer kapitalist rasyonallizasyonunun tatbik edildiği fabrikalarda, «Parçabaşı» iş neticesinde, işçiler nisbeten yüksek bir

gündelik alır gibi görünürler. Halbuki işçilerin aldığı bu paranın, zehirlenen bütün bir hayat karşılığı olduğu düşünülürse, hiç mesabesinde olduğu derhal anlaşılır. Yani işçi gündeliğini alırken, hem kendisinin, hem de ailesi efradının bir geçim vasıtası olarak alır. Çünkü kapitalist işçilerin sınıf olarak bekasında menfaattardır. Kapitalist rasyonallizasyonu tatbik edilen bir fabrikada çalışan bir işçi bütün bir hayatını 3-5 sene içinde harcadığına göre, onun aldığı bu «zahiren» yüksek yevmiyeyi, 3-5 seneye değil, fakat, meselâ 20 sene üzerine taksim etmek lâzımdır. O zaman elde leceğimiz netice, bizi ürkütecek kadar kötüdür. Bu para değil işçinin ailesi efradını, fakat kendisini bile geçindiremeyecek kadar azdır.

İşte kapitalist rasyonallizasyonunun işçiler için Conséquence'ları (akibetleri) böyledir.

Kapitalist rasyonallizasyonunu iyice anladıktan, ve işçiler için ifade ettiği manayı gördükten sonra, Stahanof hareketinin mütalâasına, bu hareketi, kapitalist rasyonallizasyonu ile mukayeseye devam edebiliriz.

Stahanof hareketi Sovyetlere has bir harekettir

Stahanof hareketi, sovyetlere has sosyalist bir harekettir. Kapitalist dünyasında bir Stahanof'un doğmasına ihtimal verilemez. Hatta oralarda böyle bir adam çıksa bile, o, işçiler arasında en menfur bir adam olarak telâkki edilir.. Çünkü böyle bir adam kapitalist rejiminde iş verimini arttırmakla bizzat işçi sınıfının sefaletini, işsizliğini istismarını da arttırmış olurdu. Çünkü kapitalist memleketlerde işçi, istihsale istismar ile bağlıdır. Kapitalist istihsalinin mahsulü emtiadır. Yani istihsal pazar içindir. İstihsalât arttığı nisbette kapitalistin kârı, işçi sınıfının istismarı da artar. Halbuki Sovyetlerde istihsal mahsulünün sosyal mahiyeti tamamen başkadır. Orada işçi iş kuvvetini kapitaliste satarak kapitalist hesabına, pazar için emtia istihsal etmez. Sovyetler de insanların birbirile olan münasebetleri, hiç bir emtia fetişizmi örtüsü ile örtülmemiştir. Orada insanlar arasındaki münasebet, aynı haklara malik, aynı vaziyetteki insanların biri birine karşı açık münasebetidir. Sovyetlerde işçi, sosyalist sosyetesinin bir ferdi olarak, sosyalist senayide, sosyalist cemiyeti hesabına, dolayisile kendi hesabına çalışır. Bunun içindir ki, sovyetlerde işçi iş verimini arttırmakla bizzat kendi refah seviyesini de arttırmış olur.

Bunu daha iyi anlayabilmek için Stahanof hareketinin kapitalist rasyonalizasyonu ile ufak bir mukayesesini yapalım.

Stahanof hareketi kapitalist Rasyonalizasyona benzetilemez 1 — Kapitalist rasyonalizasyonunun işçiler için doğurduğu en mühim neticelerden birisi, işsizliği doğurması ve arttırması idi. Sovyetlerdeki Stahanof hareketi

İşsizliği doğurmak şöyle dursun işin genişlemesini, yeni işçi kadrolarının işe çekilmesini mucip olmaktadır. Çünkü Sovyetlerde istihsalât arttığı nisbette işçilerin gündelikleri de bu artan istihsalâtla mebsuten mütenasip artmaktadır. Gündeliklerin artışı, işçi sınıfının maddî refah seviyesinin, yani satın alma kabiliyetlerinin artışı demektir. Tabii satın alma kabiliyetinin artışı istihsalâtın artışını doğurmaktadır. Bu keyfiyet ise yeni yeni iş sahalarının vücuda getirilmesini, sanayiın büyümesini mucip olmaktadır. Bu ise yine bilmukabele refah seviyesini yükseltmektedir. Bir kelime ile; istihsalâtın artışı ile refah seviyesi mütekabilen bir biri üzerine tesir yaparak bir birini genişletmektedirler. Stahanof hareketi münasebetile Stalinin söylediği bir nutukta haklı olarak işaret ettiği gibi, bizzat Stahanof hareketini doğuran amillerden en mühimi işçilerin maddî vaziyetlerinin iyiliğidir; onların refah seviyelerinin yükselişidir. İşçilerde refah arttığı nisbette, yeni yeni Stahanof hareketlerinin doğması da gayet tabiidir. Netekim mantık da bunun böyle olmasını icap ettirmektedir. Meselâ eskiden aldığı daha az bir gündelikle günde iki liralık yiyecek maddeleri satın alan bir işçi, daha fazla gündelik almağa başlayınca bu yiyecek maddeleri için neden dört lira sarfetmesin? Bu artan istek karşısında yiyecek maddeleri istihsal eden fabrikalar niçin fazla istihsalâtta bulunmasınlar? Yine aynı sebeplerden dolayı Sovyetlerde işçiler daha iyi giyinmeğe başlayınca, bu artan istek karşısında mensucat sanayii niçin daha çok istihsalâtta bulunmasın? Bütün bunlarla bağlı olarak yiyecek, giyecek, ilâhara... fabrikalarının makinelerini yapan fabrikalar, ağır sanayi niçin genişlemesin? Kömür, elektrik niçin fazla sarfedilmesin? Netekim Stahanof hareketi başlar başlamaz Donbaz kömür havzasında yeni yeni kömür sahalarının işlemeğe başladığını

okuyoruz. Diğer sanayi şubeleri de birbiri ardınca istih-salâtını genişletmek mecburiyetinde kalıyorlar. Bütün bu vakalar bize Stahanof hareketinin, kapitalist rasyonalizasyonunun aksi olarak işsizliği doğurmak şöyle dursun yeni yeni işçi kadrolarını işlihsale çektiğini çok iyi göstermektedir.

2 — Kapitalist rasyonalizasyonunun işçi gündeliklerini nasıl azalttığını yukarıda görmüştük. Stahanof hareketi kapitalist rasyonalizasyonunun aksine olarak, gündelikleri azaltmak şöyle dursun, eskisine kıyas edilemeyecek derecede arttırmıştır.

Stahanof hareketine iştirak eden geniş işçi mümessillerinin yaptıkları kongrada, kendi muvaffakiyetlerini mufassalun izah eden işçiler iş verimini arttırmakla kendi gündeliklerini de arttırdıklarını bakınız nasıl anlatıyorlar:

Bizzat Stahanof, gündeliğinin artışını şöyle anlatıyor: «Ben maden ocağında eskiden de fena para almazdım : ayda (500 - 600) ruble.. Halbuki şimdi eylül ayında ancak on sekiz defa işe girmeme rağmen bu ay aldığım para 1000 rubledir. Usulümü anlatmak için içtimadan içtimaa koşmak icabetti. Çok vakit kaybettim. Benimle beraber çalışan Dükanof 1338 ruble aldı. Konsevalof ise 1618 ruble aldı. Birinci Teşrin ayında da şuraya buraya koşmaktan ötürü ancak on dört defa madene indim. Buna rağmen 1008 ruble aldım. Dükanof 1400 ruble aldı. Konsevalof 1600 ruble aldı».

Gorki otomobil fabrikasındaki demirci Busigin bu gündelik işini şöyle anlatıyor. «Ben eskiden ayda (300 - 350) ruble alırdım. Eylülde ise bu miktar 690 rubleye çıktı. 130 ruble, fazla iş yaptığımdan, 223 ruble de bozuk mal nisbetini azalttığımdan kazandım. Bu suretle ceman 1043 ruble almış oldum».

Meñsucatçı Vinogradova diyor ki : «Ben eskiden

ayda 180 - 200 - 280 ruble kazanırdım. Fakat şimdi 144 tezgâha geçtikten sonra kazancım 600 rubleyi buldu. Çalışmadığım günler de oldu.» Yine mensucat işçilerinden Odinsova ismindeki kız da diyor ki . «Eylûle kadar aldığım para ayda 158 ruble idi. Eylûlde 462 ruble aldım. Birinciteşrinde ise 886 ruble aldım. Fakat konferanslar dolayısıyla çalışmadığımız günler de oldu. Diğer bir kız arkadaşım ise 1336 ruble aldı.»

Bu açık rakkamlardan sonra Stahanof hareketinin işçilerin gündelikleri üzerinde nasıl bir tesir yaptığını anlatmağa bilmeyiz lüzum var mı?

3 — Kapitalist rasyonalizasyonu, doğurduğu işsizlik neticesinde, işçilerin iş saatlerini arttırmak imkânlarını da elde etmişti. Stahanof hareketi ise bilakis Sovyet işçilerinin bugünkü iş saatlerini daha aşağı indirmenin sebep ve imkânlarını da hazırlıyor.

4 — Stahanof hareketi ihtisası öldürmek şöyle dursun, bilâkis Sovyetlerde ihtisasın geniş ölçüde tatbikinden kuvvet alıyor. Stahanof hareketinin doğabilmesi için yalnız bir işçi şuuru, Sovyet vatanını sevmek kâfi değildir. Bu geniş iş kadrolarının tekniğe hâkim olabilecek bir seviyede yetiştirilmiş olması da icabederdi. Nettekim Stahanof hareketine iştirak edenlerin hal tercümelerine baktığımız zaman, hemen hepsinin muhtelif meslek kurslarını bitirdiklerini görürüz.

Stahanof: 29 yaşında 1929 senesinde istihsal hayatına atılmış. Maden ocaklarında otomatik kazma ile kömür çıkarmak kursunu bitirmiş. Devlet teknik imtihanlarını aliyülâl derecede vermiş.

Busigin: 28 yaşında 916 da henüz on yaşında bir çocuk iken istihsâle atılmış. 928 de fabrika mektebini bitirmiş. 929 da orduda topçu mektebinde okumuş.

Vinogradova: 25 yaşında. 1925 de istihsale atılmış.

Meslek imtihanlarını alâ derecesinde vermiş. Diğer Stahanovistler de bunlar gibi, umumiyetle meslek mekteplerini, devlet teknik imtihanlarını vermiş kimselerdir. Kapitalist rasyonalizasyonu ihtisası öldürürken, hattâ mütahassis ameleleri alelâde ameleler seviyesine indirirken, Sovyetlerde milyonlarca işçinin birer mütahassis, birer mühendis haline getirilmesine çalışılmaktadır. Moskovada 28,569 işçisi bulunan Stalin otomobil fabrikasında 13 bin işçi fabrika mektebinde okumaktadır. Bunlardan 6 bin kişi meslek teknik kurslarında, 13 bin işçi umumî malûmat kurslarında, 4313 kişi de siyasî bilgi kurslarında okumaktadır. Fabrikada işçiler için gece üniversitesi, gece teknikumu da bulunmaktadır.

Leningrattaki meşhur Putilof fabrikasında 10560 işçi, muhtelif teknik kurslarda okumaktadır. 1934 senesinde bu kurslardan 2108, 935 de 11326 kişi mezun olmuştur.

Yüksek bilgili işçilerin istihsalde ne harikalar yaratabilecekleri Stahanof hareketile çok iyi anlaşılmıştır. Sovyetler bilhassa Stahanof hareketinden sonra sosyalist sanayi işçilerinin, istihsalden ayrılmaksızın okuma işlerine büyük bir ehemmiyet atfetmektedir. Stahanof hareketinden sonra, bu hareketin doğurduğu neticeleri tetkik etmek üzere Birinci teşrinde toplanan merkez icra komitesi, bilâ istisna bütün endüstri işçilerinin mekteplerden geçmesine karar vermiştir. Bu karara göre bu sene ağır sanayide teknik bilgi kurslarında okuyacak işçilerin sayısı *bir milyonu* geçmektedir. Şimendüfer işçilerinden teknik asgari bilgi kurslarını bitirecek işçilerin sayısı yarım milyondan fazladır. Hafif sanayide kütlEVİ istisal tedrisatında 650 bin kişi okuyacaktır. Yine bu branşta iptidai teknik kurslarında okuyacak işçilerin sayısı 300 binden fazla olacaktır. Gıda maddeleri hazırlayan sanayide asgari teknik bilgi kurslarında okuyacak

işçilerin sayısı 350 binden fazla olacaktır. Yüksek teknik kurslarda okuyacak işçiler 100 binden fazla olacak; Stahanof usta kurslarından 15 bin kişi geçecektir.

Stahanof hareketi neticesinde doğan bu rakkamları bililtizam naklediyoruz. Bunlar Stahanof hareketinin ne derin neticeler verdiğini bize çok canlı bir surette göstermektedir. Bunlar sosyalizmin istihsal kuvvetlerini binlerce defa artıracak amillerdir. İnsanlığın başlıca istihsal kuvveti bizzat işçi sınıfıdır. Bu işçi sınıfının teknik mekteplerden geçtikten ve mühendisler seviyesine geldikten sonra, iş ve ekonomi sahasında ne harikalar meydana getireceğini tahmin etmek cidden güçtür.

5 — Kol işiyle dimağ işi arasındaki zıddiyet ancak işçi sınıfının, mühendis ve teknisyenler seviyesine yükseltilmesiyle kaldırılabilir. Yukarıya naklettığımız rakkamlar bu gayenin tahakkukuna doğru atılmış en esaslı adımlardır.

Köylünün okutulması işi de bundan aşağı yer tutmuyor. Bu sene *Sofhozlardaki* daimî işçilerin %35'i okuma işine çekilmektedir. Bütün *kolhozlarda* bir milyon 26 bin kişi okuma işiyle meşgul olacaktır.

Bu sene, sanayi, nakliyat ve diğer müesseselerde asgarî teknik bilgi kurslarını bitirip sanayi hayatına atılacak işçilerin mecmu miktarı 2 milyon 900 bin kişidir.

Stahanof hareketi yeni bir neslin, sosyalist neslinin mahsulüdür

Stahanof hareketinin hususiyetlerinden birisi de, bu harekete iştirak edenlerden hemen hepsinin inkilâp nesline mensup oluşlarıdır. Bunların en yaşlıları 29 yaşındadır. İçlerinde

21 yaşında olanlar da vardır. Inkilâp olduğu zaman bunlardan bir kısmı 3 yaşında, bir kısmı da nihayet 11 yaşında idiler. Demek ki, Stahanofcular, yepyeni bir terbiye almış, yeni bir ideolojinin mahsulleridir. Daha Stahanof

hareketinden evvel, Sovyetlerde geniş miqyasta tatbik edilen «Sosyalist müsabakası» neticeleri hakkında Stalin haklı olarak şu sözleri söylemişti:

«Sosyalist müsabakasının en mühim eiheti, insanların işe karşı olan görüşlerini ta kökünden değiştirmiş olmasıdır. Çünkü sosyalist müsabakası işi ağır bir yük halden çıkararak bir şeref bir namus bir kahramanlık meselesi haline getirdi»

«İşçilerin psikolojisinde, bunların işe karşı olan vaziyetlerinde derin bir inkilâp husule geldiğini görmiyenler ancak körlerdir». İşte sovyet işçilerinin psikolojisinde husule gelen bu derin inkilâptır ki Stahanofları yarattı.

Sanayiin bir çok şubelerinde, kökleşmiş Avrupa ve Amerika rekorlarını kıran bu muazzam kütle hareketini görmemek, onun taşıdığı müstakbel sosyete unsurlarını farketmemek imkânı yoktur. Dünyanın hiç bir yerinde görülmemiş bu yüksek iş verimi, haklı olarak Leninin şu sözlerini hatırlatır:

«Yeni sosyal nizamın muzaffer olması için en mühim, en esaslı âmil iş verimidir. Kapitalizm, toprak bendlik nizamında görülmedik bir iş verimliliği yaratmıştı; Sosyalizm de yeni ve çok daha yüksek bir iş verimliliği yaratmak sayesinde kapitalizmi nihaî surette mağlûp edebilir».

Stahanof hareketinin mana ve ehemmiyeti

Stahanof hareketinin mana ve ehemmiyetini, bunun derinliğini en iyi tebarüz ettiren, Stahanofcular kongresindeki nutkile, Stalindir. Stalin, hülâsa olarak, bunun hakkında diyor ki :

«Stahanof hareketini alelâde bir işçi hareketi telâkki

edemeyiz... Stahanof hareketi bizim sosyalist kuruluşu hareketimize geçecek en şanlı hareketlerden biridir».

«Stahanof hareketi sosyalist müsabakasının yeni ve yüksek bir ifadesidir. Bu hareket iki üç sene evvelki sosyalist müsabakasından sarahatla ayrılmaktadır. Çünkü sosyalist müsabakası yeni bir teknikle bağlı değildi. Hatta o zaman bizde yeni teknik yoktu bile.. Sosyalist müsabakasının bu yeni merhalesi, Stahanof hareketi, muhakkak surette yeni tekniğe bağlıdır. Yeni ve yüksek bir teknik olmasaydı, Stahanof hareketi kabili tasavvur değildi». «Stahanoflar, Busiginler, Proninler, Vinogradovlar, bütün bunlar yep yeni insanlardır. Bunlar tekniği kullanmasını bilen kimselerdir. İki üç sene evvel bu insanlar bizde yoktu».

«Stahanof hareketi, bu günkü günde teknik normaları kırmağı istihdaf eden bir harekettir. Stahanof hareketi, mevcut teknik planları ortadan kaldıran bir harekettir. Bu hareket Sovyet endüstrisinde inkilâp yapmağa namzettir. İşte bunun içindir ki, Stahanof hareketi esasında derin, inkilâpçı bir harekettir.»

«Diyorlarki Stahanof hareketi, yüksek teknik normaların ifadesi olmak itibarile , ancak sosyalizmde görülebilen yüksek bir iş verimliliği nümunesini verdi. Bu tamamen doğrudur. Kapitalizm feodalizmi niçin devirdi? Çünkü o, feodal nizamında alınması kabil olmayacak kadar mahsul istihsal etmek imkânını verdi. İşte sosyalizm de aynı esaslara istinaden kapitalizme galip gelmek mecburiyetindedir. Çünkü sosyalizm, cemiyete kapitalizmden fazla mahsul verebilir».

«Bazıları sosyalizmin, insanların sefilâne bir maddî müsavatrı üzerine kurulabileceğini sanıyorlar. Bu yanlıştır. Bu, sosyalizmin küçük burjuvaca telâkkisidir. Halbuki hakikatte sosyalizm, ancak, yüksek bir iş verimi temeli üzerinde muvaffak olabilir.

Sosyete'deki insanların zengin ve kültürel bir temeli üzerinde muvaffak olabilir. Kapitalizmde bulunmayan her cins mahsulün ve istihlâk maddesinin bolluğu şeraitinde muvaffak olabilir».

«Stahanof hareketinin en mühim hususiyeti sosyalizmden komünizme geçiş şeraitini hazırlamasıdır. Sosyalizm prensibi, sosyalist cemiyetindeki her ferdin kendi kabiliyetine göre çalışması, istihlâk maddelerini de kendi ihtiyacına göre değil, cemiyet için yaptığı işe göre almasıdır. Bu, işçi sınıfının kültürel teknik seviyesinin henüz kâfi bir yükseklikte olmadığını ifade eder».

«Halbuki komünizm daha yüksek bir inkişaf merhalesini ifade eder. Komünizm prensibi, komünist cemiyetindeki her ferdin kendi kabiliyetine göre çalışması, istihlâk maddelerini de kendi yaptığı işe göre değil, belki kültürce inkişaf etmiş bir adamın ihtiyacına göre almasıdır».

«Bu keyfiyet, kol işi ile dimağ işi arasındaki farkı kaldıracak kadar işçi sınıfının kültür ve teknik bakımlarından yükseldiğini ifade eder».

«Dimağ işi ile kol işi arasındaki farkı mühendis ve teknisyenlerin seviyesini vasat bir seviyeye indirmek suretile, umumiyetle aşağı bir seviye esası üzerinde, izale etmenin kabil olacağını zannederler var».

«Bunlar tamamen yanılıyorlar.. Bu komünizmin küçük burjuvaca bir telâkkisidir. Halbuki iş bunun aksidir. Kol işi ile dimağ işi arasındaki fark işçilerin mühendis ve teknisyenler seviyesine yükselmesiyle kaldırılabilir.. Böyle bir iş Sovyetlerde tamamen tahakkuk ettirilebilir».

«Stahanof hareketinin mühim taraflarından birisi de bu hareketin memleketimiz işçi sınıfının kültürel ve teknik seviyesini bu istikamette yükselmeğe doğru götürmesidir. Vaki bu henüz unsur halindedir, fakat ne de olsa mühimdir».

«Stahanof hareketinde temayüz eden işçilere bakınız..

Bunların hepsi genç, veya orta yaşlı kültürel insanlar. İşte zaman amilini takdir ve hesap etmesini bilen kimseler»

Stahanof hareketinin kökleri. «Bu hareket tamamen aşağıdan; in-siyki olarak başlamıştır. Hatta denilebilirki bu hareket bazı yerlerde, kısmen idareci cihazların muhalifetine de uğramıştır. Arkanjeldé kereste fabrikasındaki *Musinski* gibi, Stahanof hareketi ilk zamanlar değil yalnız idareci cihazların hatta bazı işçilerin muhalifetine de uğradı. *Busigin* «yeni icad» irdan dolayı az daha işinden çıkarılıyordu. Demekki Stahanof yaptığı harekette yukarıdan bir yardım görmek şöyle dursun, bilâkis güçlüklerle karşılaştı».

«Stahanof hareketinin karakteristik noktalarından bir tanesi de bu hareketin tedricî olarak değil, fakat yıldırım suretile bütün memlekette birden yayılmasıdır. Kömür havzasındaki kıvılcım demir sanayiine, mensucata ayak kabı sanayiine sıçradı. Ve bu, bütün memlekette kocaman bir alev tutuşturdu.»

«Stahanof hareketine başlıca dört sebep gösterilebilir:

1 — İşçilerin maddî vaziyetlerinin iyileşmesi. Memlekette hakim olmak iyi, hür olmak iyi, fakat yalnız hürriyet kâfi değildir. İyi yaşamak için siyasî refaha bir de maddî refahı ilâve etmelidir.

2 — Bizde, Sovyetlerde istismarın bulunmayışı Stahanof hareketini doğuran mühim amillerden bir tanesidir. Bizde işçiler şunun bunun hesabına değil kendileri için çalışırlar. İş sosyal bir karakter taşır.

3 — Stahanof hareketini doğuran sebeplerden birisi de, bizde, Sovyetlerde, yeni, yep yeni, bir tekniğin mevcut oluşudur. Stahanof hareketi uzvî bir bağ ile yeni tekniğe bağlıdır. Yeni fabrikalar, yeni teknik, yeni âletler olmasaydı Stahanof hareketi doğmazdı.

4 — Fakat yalnız yeni tekniğe sahip olmak kâfi

değildir. Yeni tekniğin iyi bir netice verebilmesi için bu tekniği kullanabilecek yeni bir insan kadrosunun da mevcut olması lâzımdır».

«Stahanof hareketi böyle bir kadronun, yeni bir insan kadrosunun artık doğduğunu ispat ediyor».

«Stahanof hareketinin tedricen
Yeni insanlar, yeni teknik normaler değil, fakat birden bire bir sıçrayış halinde başladığını söylemiştim. Demekki bunun, bazı engelleri ortadan kaldırması lâzım geliyordu. Demekki buna mani olan, bunun önüne geçmek isteyenler vardı. Hareket kuvvet topladı ve nihayet günün birinde bu engelleri yıkarak ortalığı istilâ etti».

Peki, bu engeller nelerdi? Bu harekete mani olanlar kimlerdi?

«Buna mani olanlar, eski teknik normaler ve bu eski teknik normalerin arkasına gizlenmiş eski insanlardı».

Stahanof hareketine kadar Sovyetlerde mevcut olan teknik normaler, o zamanki işçilerin geri seviyesine göre tanzim edilmiş eski teknik normalerdi. Aradan bir hayli zaman geçti. Kadrolar büyüdü, yetiştii, geliştii. Halbuki teknik normaler, yerinde sayıyorlardı. Tabiatile bu eski teknik normaler Sovyetlerin yeni insanları için artık eskimişdiler. İşte Stahanof hareketi, Sovyet neslinin, yeni teknik ile mücehhez yepyeni bir neslin eski teknik normalere karşı bir isyanıdır.

Sahanof hareketi, Sovyetlerde yeni bir devrin, sosyalizmden komünizme geçiş devrinin bir müjdecisidir. Sahanof hareketi, sovyetler elinde, şimdiye kadar eşine rastlanmamış bir refahın, bir bolluğun başlangıcıdır.

Sahanof hareketi bir çığ gibi önüne çıkan eski teknik normaleri, müesses eski ilimleri çiğniyerek etrafa refah saçarak ilerliyor. Sovyetler diyarında:

«Yaşamak daha iyi ve daha neş'eli» bir hal alıyor.